

of technology of mathematics technology ideas about content, forms of independent work, ability to plan their actions, make conclusions and general conclusions on professional issues, including the development of creativity of students, formation reasonable creative position, forecasting ability, communication skills, ability to take creative solutions and more. The third component of creativity is operational and technological. It is based on the acquisition of the ability to realize creative solutions to professional tasks. The fourth component of the structure of creativity is defined as reflexive, which makes it possible to analyze the creative skills used in practice, to see their own mistakes and inaccuracies in the work, which determines the future mathematics teacher's readiness for confident, full-fledged creative activity in educational institutions.

Key words: creativity of future teachers, component components of creativity, development of teacher creativity, higher education, indicators, structural approach, social and psychological factors.

УДК 373.3.017:17.022.1]:373.3.064

DOI href="https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.10">https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.10

Бутенко О. Г., Рябошапка О. В., Восдило О. В.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Стаття присвячена актуальній проблемі морального виховання молодших школярів. Доведено, що однією з умов здійснення морального виховання молодших школярів є взаємодія закладу освіти та сім'ї вихованця. З'ясовано, що в умовах реформування освіти така взаємодія згідно із Законом України «Про освіту», Концепцією «Нова українська школа» реалізується як педагогіка партнерства, за умови якої спільна діяльність закладів освіти та сім'ї спрямована на формування всебічного розвитку молодшого школяра. Основними соціальними інститутами, де найбільше перебуває дитина молодшого шкільного віку, та які мають найістотніший вплив на формування особистості дитини, є родина та заклад освіти, де здобуває освіту школяр. Інтеграція їхніх виховних зусиль сприятиме вдосконаленню здійснення морального виховання. Сім'я є міні-моделлю суспільства. У сім'ї відбувається первинне формування моральних якостей дитини, тут вона знайомиться з моральними нормами, прийнятими у суспільстві, формуються ціннісні орієнтації. Приклад взаємодії членів родини з оточуючими, їхні вчинки стають прикладом поведінки для зростаючої особистості.

Проте, враховуючи швидкий плин сьогодення, батьки не приділяють часу та належної уваги проблемі виховання дитини. Достатньо суттєвою причиною також є недостатня педагогізація батьків або ж взагалі її відсутність. Рішенням такої проблеми може бути співпраця батьків із закладами освіти, в процесі якої з батьками можуть бути проведні різні форми роботи з питань виховної взаємодії з їхніми дітьми.

Важливу роль у здійсненні морального виховання у молодшому шкільному віці відіграє заклад початкової освіти, де навчається дитина. Освітній процес (з усіма його складниками), особистість учителя та його авторитет, стиль педагогічної діяльності та взаємодії з учнями й оточуючими теж впливають на моральну вихованість дітей.

Реалізовується співпраця між закладом початкової освіти та родиною шляхом вироблення поля спільної виховної діяльності, визначення мети, завдань, вимог та шляхів реалізації морального виховання. Таким чином, спільні зусилля закладу освіти та сім'ї в моральному вихованні молодших школярів дадуть змогу сформувати життєві цінності, моральні норми та правила, здатності до роботи у команді, підвищення самооцінки зростаючої особистості.

Ключові слова: моральне виховання, Нова українська школа, педагогіка партнерства, молодший шкільний вік, сім'я, взаємодія, освітній процес, вчитель.

В умовах реформування змісту освіти, надання пріоритету гуманній педагогіці провідним завданням Нової української школи є формування випускника нової моделі: особистість, патріот, інноватор. Таким чином, на перший план виходять моральні якості особистості, які виявлятимуться в чуйності, щирості, толерантності, відповідальності, почутті власної гідності. А отже, актуальності набуває роль морального виховання у формуванні зростаючої особистості.

Проте вплив сучасного суспільства на формування моральних якостей особистості в переважній більшості сьогодні є негативним. Це зумовлено зміною цінностей, соціальними та економічними проблемами, нестабільністю. Все це призводить до негативних проявів, таких як песимізм, знецінення моральних якостей, і навіть до проявів агресії.

Зарадити такій ситуації може підвищення рівня морального виховання молодого покоління. Цьому сприятиме співпраця у процесі здійснення морального виховання закладів освіти та родин вихованців, які можуть виробити спільний план дій та спільно його реалізовувати.

Актуальність і важливість окресленої проблеми засвідчують Закон України «Про освіту», Концепція «Нова українська школа», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.), Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства» та ін.

Вплив соціальних суб'єктів на особистість молодшого школяра та її моральне виховання є актуальними повсякчас та вивчаються як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Психологічні аспекти морального виховання досліджували Л. Божович, М. Болдирев, М. Боришевський, Т. Гаврилова, О. Киричук, Л. Рувінський, Є. Субботський, В. Штифурак та ін. Моральне виховання молодших школярів вивчали І. Бех,

А. Бойко, Т. Гуменникова, О. Матвієнко, А. Ліпкіна, О. Сідлецька, О. Сухомлинська, Г. Тарасенко, І. Холковська, А. Шемшуріна та ін. Результат морального виховання та його складники описують у своїх працях О. Богданова, М. Іванчук, І. Каїров, Н. Мойсеюк, Р. Павелків, В. Плахтій, Н. Савінова, М. Сметанський, І. Харламов, В. Чепіков тощо. Шляхи здійснення морального виховання дітей різних вікових категорій розглядали А. Богуш, О. Бутенко, І. Кухар, В. Петрова, О. Савченко, Н. Скрипченко, О. Смовська, Т. Поніманська, Н. Хамська, Л. Шульга та ін.

Співпрацю батьків та педагогів у вихованні молодого покоління розкривали у своїх працях корифеї педагогічної думки: П. Блонський, Г. Ващенко, П. Лесгафт, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький. Взаємодія педагогів та батьків учнів описана у працях Г. Авдіянц, Т. Алексєєнко, М. Боритко, С. Будзей, М. Генік, І. Головської, О. Докукіної, О. Захаренка, С. Корнієнко, Є. Коротаєвої, Т. Кравченко, С. Мартиненко, Л. Назаренко, Є. Новікова, В. Тернопільської, Р. Шулигіної та ін.

Метою статті є розкриття потенціалу педагогіки партнерства у процесі морального виховання молодших школярів в умовах реформування освіти.

Обов'язковими умовами для формування гармонійно розвинутої особистості є тісна взаємодія всіх освітніх та суспільних середовищ, в яких перебуває дитина. Такими середовищами виступають родина дитини та заклад освіти, в якому навчається молодший школяр.

Родина виступає міні-моделлю суспільства, а тому і перша соціалізація дитини відбувається саме у ній. Умови, створені в родині, визначають подальше життя дитини. Той приклад, який подають батьки дітям, вони у повній мірі наслідують. Тому важливо, щоб цей приклад був позитивним, і діти могли в їхній поведінці спостерігати прояви чуйності, толерантності, порядності, чесності, доброзичливості тощо.

На думку багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, родинне середовище є першоосновою у здійсненні морального виховання дитини. Сім'я є ціннісним середовищем, тому що виховний вплив дорослих, їхній приклад тут може бути довготривалим, систематичним та стійким.

Дошкільний вік вважається сенситивним для початку здійснення процесу морального виховання. Проте варто пам'ятати і про своєрідну цінність у такому вихованні молодшого шкільного віку. Адже психологічні особливості дитини вже дозволяють їм якісніше засвоювати моральні норми і правила, закладання яких розпочате в дошкільному віці; більш розвинута емоційно-вольова сфера дає змогу краще керувати власними вчинками. Тому яскравий позитивний приклад сім'ї засвоюється ефективніше. Це зазначає й І. Головська: «Сім'я вагомо впливає на формування основ світогляду, засвоєння моральних норм та правил, визначення ставлень до людей, їхніх дій та вчинків» [2, с. 54–55].

На ролі сімейного виховання наголошують і Н. Князева та О. Лінчук, які зазначають, що сімейне виховання характеризується постійністю і тому домінує з-поміж інших соціальних інститутів та визначає подальший розвиток дитини, особливості її взаємодії в соціумі [4, с. 56; 6, с. 13].

Важливою характеристикою сімейного виховання є й те, що сімейні стосунки ґрунтуються на взаємній любові: батьків до дітей та дітей до батьків, що сприяє кращому засвоєнню моральних норм. Підсилює такий вплив і наявність у родині старшого покоління та тісних взаємозв'язків із ними. Так, у родинах, де у вихованні зростаючого покоління беруть активну участь представники старшого покоління, виховання дітей підсилюється життєвим досвідом та мудрими порадами людей похилого віку, взаємодія з якими у свою чергу сприятиме вихованню у молоді поважного ставлення до літніх людей.

Роль батьків посилюється з початком навчання дитини в школі, тому що у молодшого школяра з'являється потреба в спілкуванні, щоб поділитися враженням від нового виду діяльності, звернутися до рідних по допомогу. Таке спілкування носить «теплий», позитивний характер, а отже, є чудовим підґрунтям для здійснення морального виховання дитини та демонструє особливості спілкування з іншими людьми, яке просякнуте любов'ю, співпереживанням, чуйністю, добротою, теплотою, ніжністю тощо.

Варто зауважити, що авторитет батьків, культурний рівень сім'ї має чималий вплив на ефективність виховання дитини. Родинні стосунки відтворюють міжособистісні стосунки людей у суспільстві. Коли виховання дитини, формування моральних якостей особистості відбувається не лише словесно, а й підтверджується прикладом, такі вчинки дитина відтворює і у власній поведінці відносно оточуючих людей.

На жаль, реалії сьогодення свідчать про те, що сучасні батьки не завжди у вихованні дітей дотримуються послідовності та системності, мають брак обізнаності щодо особливостей здійснення виховання, нестачу часу для спілкування з родиною. Окрім того, негативний вплив на процес виховання здійснюють соціально-економічні проблеми, які не залишають батькам сил та часу для спілкування із власними дітьми. Саме тому в здійсненні виховання зростаючої особистості важливим є об'єднання зусиль сім'ї та школи. Адже педагоги є першими провідниками батьків у світ взаємодії з дітьми. На них (педагогів) покладено місію здійснити підготовку батьків до виховання дітей, навчити їх розуміти, чути дитячі проблеми задля вироблення спільної стратегії у формуванні гармонійно розвинутої особистості.

Педагогічні працівники закладів освіти також зацікавлені в тісній співпраці з батьками у процесі здійснення морального виховання дітей. Проте для цього варто навчити батьків бути вихователями власних дітей, залучати їх до обміну цінностями, життєвим досвідом у формуванні та розвитку молодого покоління.

Заклади освіти можуть стати сприятливим середовищем для формування у дітей моральних цінностей. Варто впроваджувати елементи морального виховання під час кожної перерви, уроків тощо.

Оскільки сьогодні навчання і виховання є невід'ємними та інтегрованими в єдиний освітній процес компонентами, моральне виховання реалізується передусім на уроках. Прийшовши до школи, дитина вступає до нового колективу, спочатку знайомиться, а потім і засвоює моральні норми та правила, що існують у суспільстві. Освітній процес є сприятливою основою для вивчення та застосування моральних норм і правил у різноманітних ситуаціях. Молодший школяр під час роботи на уроках вчиться працювати в команді, враховувати думку однокласників, приймати позиції інших дітей, допомагати їм та отримувати допомогу навзаєм. На уроках варто використовувати всі його складники для здійснення морального виховання. Реалізовувати це можна під час усіх уроків, та найбільш ефективними, на нашу думку, є предмети мовно-літературної галузі, де учні мають змогу прочитати та дізнатися про вчинки людей, оцінити їх з погляду вже сформованої моральної свідомості, обрати моральний ідеал.

Важливою в моральному вихованні молодших школярів є постать їхнього вчителя, зокрема його авторитет. Адже загальновідомо, що перший вчитель є ідеалом для дітей, який вони прагнуть наслідувати. Діти ретельно спостерігають за всіма вчинками вчителя, особливостями його спілкування з колегами та батьками учнів, об'єктивністю його оцінювання роботи учнів. Якщо вчитель подає дітям позитивний приклад, толерантно, доброзичливо з ними взаємодіє, діти прагнуть повністю наслідувати вчителя, тому варто демонструвати учням лише достойну поведінку. Лише за таких умов учитель може стати уособленням моральності для школярів.

У процесі взаємодії учнів під час освітнього процесу варто правильно організувати їхню спільну роботу. Концепція «Нова українська школа» наголошує на необхідності сформувати у дітей уміння працювати в команді. Така робота сприяє налагодженню гуманістичних стосунків між дітьми, формуванню вміння спілкуватися з іншими, поважати їхні потреби та інтереси [5].

Але моральне виховання не здійснюється моментально. Цей процес є довготривалим та досить складним. У процесі накопичення досвіду дитина може припускати помилок, які варто вчителю толерантно виправляти. Проте у виправленні помилок учитель повинен уникати поверховості в оцінці вчинку дитини та ні в якому разі не переносити оцінку неправильного вчинку на особистість школяра. Досить часто оцінка вчителем учня є визначенням його місця в класному колективі.

Важливого значення в молодшому шкільному віці набуває оцінка поведінки та вчинків дитини оточуючими її людьми. Така оцінка є схваленням або запереченням дитячої поведінки. Оцінка вчителя, враховуючи його авторитет, є дуже важливою для дитини. Учень важливо відчути позитивне, доброзичливе ставлення до нього учителя, незалежно від його поведінки. Така підтримка дуже важлива для учня. Відчуваючи підтримку від учителя, учень буде прислухатися до його зауважень та порад.

Таким чином, здійснення морального виховання молодших школярів охоплює весь освітній процес. Не остаються осторонь і форми та методи, які застосовуються учителем протягом уроку, і постать самого учителя, його стиль взаємодії з учнями, колегами, створена ним атмосфера уроку. Згодом і учень змінює власну позицію в моральному вихованні: з'являється здатність до самовиховання, і, таким чином, дитина долає шлях від об'єкта виховання до його суб'єкта.

Висновки. Отже, основними осередками морального виховання дитини є сім'я та заклад освіти. І дуже важливо, аби ці соціальні інститути тісно співпрацювали за єдино виробленою стратегією та спільною метою. Адже, і в сім'ї, і в закладах освіти міститься потужний потенціал для здійснення морального виховання зростаючої особистості. Тому важливо на практиці реалізовувати засади Концепції «Нова українська школа», однією з яких є педагогіка партнерства, яка полягає у взаємодії дітей, їхніх родин та педагогів. Лише у такий спосіб можна забезпечити формування моделі сучасного випускника: особистість, патріот, інноватор.

Використана література:

1. Бутенко О. В. Виховання шанобливого ставлення до матері у старших дошкільників : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань, 2011. 314 с.
2. Головська І. В. Моральне виховання молодших школярів у процесі взаємодії загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів і сім'ї : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Вінниця, 2012. 262 с.
3. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 22.11.2019).
4. Князева Н. И. Взаимодействие учреждений дополнительного образования с семьей в нравственном воспитании детей дошкольного возраста : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Москва, 2002. 356 с.
5. Концепція «Нова українська школа» / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 22.11.2019).
6. Линчук Е. Н. Формирование нравственной личности. Киев : О-во «Знание», 1986. 48 с.
7. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення: 22.11.2019).
8. Рябошапка О. В. Психолого-педагогічні передумови здійснення морального виховання старших дошкільників. *Perspektywy rozwoju organizacji w świetle paradygmatów zarządzania i finansów*. Познань, 2017. Вип. 13. С. 185–190.

References:

1. Butenko, O.G. (2011) Vykhovannia shanoblyvoho stavlennia do materi u starshykh doshkilnykiv [Raising a respectful attitude towards the mother in older preschoolers]. *Candidate's thesis*. Uman [in Ukrainian]

2. Holovska, I.V. (2012) Moralne vykhovannia molodshykh shkolariv u protsesi vzaiemodii zahalnoosvitnikh, pozashkilnykh navchalnykh zakladiv i simi [Moral education of junior schoolchildren is in the process of cooperation of general, out-of-school educational establishments and family]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia. [in Ukrainian].
3. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity pryiniaty 21 liutoho 2018 r. № 87 [Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine A state standard of primary education]. (n.d.) *kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> [in Ukrainian].
4. Kniازهva, N.Y. (2002) Vzaymodeistvye uchrezhdeniy dopolnytelnoho obrazovaniya s semei v npravstvennom vospytany detei doshkolnoho vozrasta [Co-operating of establishments of additional education with family in moral education of children of preschool age]. *Candidate's thesis*. Moskva. [in Russian].
5. Kontseptsia «Nova ukrainska shkola» [New Ukrainian School Concept] (2016) (n.d.) *mon.gov.ua*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
6. Lynchuk, E.N. (1986) *Formyrovanye npravstvennoi lychnosti* [Forming of moral personality]. Kyev : Znanye [in Russian].
7. Zakon Ukrainy Pro osvitu: pryiniaty 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII
8. [Law of Ukraine About education from September 5 2017, № 2145-VIII] / (n.d.) *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> [in Ukrainian].
9. Riaboshapka, O.V. (2017) Psykholoho-pedahohichni peredumovy zdiisnennia moralnoho vykhovannia starshykh doshkilnykiv [Psychological and pedagogical prerequisites for moral education of senior preschoolers]. *Perspektyvy rozvoju organizacii w swietle paradygmatow zarzadzania i finansow. - Perspectives of the organization development in the light of management and finance paradigms*, 13, (pp. 185–190). Poznan [in Ukrainian].

Butenko O. H., Riaboshapka O. V., Voiedylo O. V. Moral education of younger pupils: partnership pedagogy in the New Ukrainian school

The article is devoted to the actual problem of moral education of younger students. It is proved that one of the conditions for realization of moral education of younger students is the interaction of the educational institution and the family of the pupil. It is found that in the context of education reform, such interaction under the Law of Ukraine «On Education», the Concept of «New Ukrainian School» is implemented as a pedagogy of partnership, under which the joint activity of educational institutions and families aimed at shaping the comprehensive development of the younger student. The main social institutes where the youngest school-age child is most and which have the most significant influence on the formation of the child's personality are the family and the educational institution where the schoolboy receives his education. The integration of their educational efforts will help to improve moral education. Family is a mini-model of society. In the family, the primary formation of the moral qualities of the child takes place, where she becomes acquainted with the moral norms adopted in society, and values are formed. An example of the interaction of family members with others, their actions become an example of behavior for a growing personality.

However, given the rapid current, parents do not pay time or attention to the problem of raising a child. The lack of pedagogical education of the parents, or even the absence thereof, is also a significant cause. The solution to this problem may be the cooperation of parents with educational institutions, in the process of which various forms of work on educational interaction with their children can be carried out with parents.

An important element in the implementation of moral education in primary school age is played by the institution of primary education where the child studies. The educational process (with all its components), the personality of the teacher and his authority, the style of pedagogical activity and interaction with students and others also affect the moral upbringing of children.

The cooperation between the elementary education institution and the family is realized by developing the field of joint educational activity, defining the purpose, tasks, requirements and ways of realization of moral education. In this way, joint efforts of the educational institution and the family in the moral education of the younger students will allow to form life values, moral norms and rules, ability to work in a team, increase self-esteem of the growing personality.

Key words: moral education, New Ukrainian school, partnership pedagogy, elementary school age, family, interaction, educational process, teacher.

УДК 37.062.2

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.11>

Виноградова Н. М., Дин Юйцзин

ОТРАЖЕНИЕ ДРЕВНИХ КИТАЙСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ ПОДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРА В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО КИТАЯ

Сделан анализ фундаментального значения традиционных китайских ценностей выявил их влияние на формирование и обучение менеджеров образования и государственных (муниципальных) служащих Китая. Исходя из философского значения конфуцианского учения, правил китайского языка и литературы, было подчеркнуто положительное значение иероглифов и каллиграфии для развития способностей человека. Идеи Конфуция оказывают огромное влияние на современное китайское общество. Они предусматривают выполнение людьми своих обязанностей в соответствии с их уровнем образования и моральными качествами. Строгое соблюдение этикета и норм поведения играет положительную роль во всех образовательных учреждениях, включая семью. Так как образование менеджеров должно быть разносторонним, то изучение таких видов искусств, как каллиграфия, поэзия, живопись и музыка, являются обязательными при подготовке кадров высшего и низшего звена управленцев.